

ZÁKONY V KRISTOVEJ DOBE

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ Luk 2,1–5; Žid 10,28; 5Moj 17,2–6; 3Moj 1,1–9; Luk 14,1–6; Jak 2,8–12

ZÁKLADNÝ TEXT

Keď teda pohania, ktorí nemajú zákon, od prírody konajú, čo žiada zákon, aj keď nemajú zákon, sami sú si zákonom. (Rim 2,14)

Vo väčšine spoločností je v platnosti súčasne viacero zákonov či zákonníkov. Môžu medzi ne patriť zákony, ktoré sú všeobecné a vzťahujú sa na všetkých, a súčasne môžu existovať miestne zákony, ktoré sa vzťahujú na jedno spoločenstvo (komunitu), ale nie na inú.

Keď niekto v prvom storočí nášho letopočtu použil slovo *zákon* (*nomos* v gréčtine, *lex* v latinčine a *torah* v hebrejčine), mohol tým mať na mysli ktorýkoľvek z vtedy platných zákonov. Kontext rozhovoru či textu bol často jediným identifikátorom toho, o akom zákone je reč. Keď teda budeme tento štvrtírok študovať tému o zákone, bude nás zaujímať aj bezprostredný kontext, aby sme správne pochopili, o ktorý zákon ide.

Lekcia na tento týždeň sa sústreďí na rôzne zákony, ktoré v spoločnosti existovali počas Kristovho života a v období ranej cirkvi. S týmito zákonmi sa zoznámime preto, aby sme si vytvorili základ na pochopenie konceptu toho, čo bude naším hlavným cieľom – Boží morálny zákon – Desatoro.

RÍMSKE ZÁKONY

V tých dňoch cisár Augustus vydal príkaz vykonať súpis ľudu na celom svete. Tento prvý súpis sa konal, keď v Sýrii vládol Kyrenios. A všetci sa šli dať zapísať – každý do svojho mesta. Vybral sa aj Jozef z galilejského mesta Nazareta do Judska, do Dávidovho mesta Betlehema, lebo pochádzal z domu a rodu Dávida, aby sa zapísal so svojou snúbenicou Máriou, ktorá bola v požehnanom stave. (Luk 2,1–5)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Už od čias prvej republiky Rimania rozpoznali, aké dôležité sú písané zákony pre fungovanie spoločnosti. Systém ústavného práva, ktorý vznikol v Ríme, je v súčasnosti základom fungovania právneho systému mnohých demokratických krajín.

Rím umožňoval väčšine poddaných kráľovstiev zachovať ich vlastné zákony a zvyky, ale od každého sa očakávalo dodržiavanie zákonov vydaných cisárom a senátom. To sa samozrejme týkalo aj Jozefa a Márie (Luk 2,1–5).

Hlavným zámerom rímskeho práva bolo náležité fungovanie spoločnosti. Týkalo sa teda nielen fungovania vlády, ale upravovalo aj správanie vo vnútri spoločnosti. Okrem formulovania podmienok na výber ľudí do verejných funkcií sa rímske právo zaoberalo aj takými záležitosťami ako cudzoložstvo a vzťahy medzi pánmi a otrokmi. Mnohé spoločenské normy sa podobali tým, ktoré nachádzame v iných spoločnostiach, vrátane tej, ktorú definovala Stará zmluva.

Každé úsilie pochopiť kultúru a fungovanie spoločnosti, v ktorej vznikli spisy Novej zmluvy – evanjeliá aj listy – musí zohľadniť skutočnosť, že Rímska ríša vytvárala politické pozadie pre svet, v ktorom žil Ježiš a v ktorom pôsobila raná cirkev. Mnohé z toho, o čom čítame v Novej zmluve – vrátane Ježišovej smrti či uväznenia Pavla – môžeme oveľa lepšie pochopiť, ak aspoň trochu porozumieme tomu, ako fungovala vtedajšia spoločnosť. Samozrejme, nepotrebujeme byť odborníkmi na rímsku históriu či rímske právo, aby sme pochopili otázku nášho spasenia. Ale každé poznanie histórie, ktoré získame, nám umožňuje lepšie pochopiť svet Ježiša a jeho učeníkov.

APLIKÁCIA

- **Napriek ohromujúcim skutočnostiam týkajúcim sa Máriinho tehotenstva a zreteľnej Božej ruke, ktorá ho sprevádzala, Mária aj Jozef poslúchli zákon svojej krajiny, ktorý od nich vyžadoval, aby sa zúčastnili na sčítaní ľudu, aj keď bola Mária už v pokročilom stupni tehotenstva. Nebolo by vzhľadom na mimoriadne okolnosti jednoduchšie zostať doma? Čo by nám ich konanie mohlo napovedať o našom vzťahu k občianskym zákonom? Uvažujte, o čo jednoduchšie by pre nich bolo nájsť si výhovorku a neposlúchnuť. Na druhej strane, niekedy môže byť oveľa pohodlnejšie slepo poslúchnuť zákon bez uvažovania, či je to to najsprávnejšie, čo treba urobiť.**

MOJŽIŠOVSKÉ ZÁKONY: SPOLOČNOSŤ

Velkňazi a celá veľrada zháňali krivé svedectvo proti Ježišovi, aby ho mohli usmrtiť. Nenašli ho však, hoci prišlo mnoho falošných svedkov. Napokon prišli dvaja a hovorili: Tento povedal: Môžem zbúrať Boží chrám a za tri dni ho postaviť. Tu vstal veľkňaz a opýtal sa ho: Nič neodpovedáš na to, čo títo svedčia proti tebe? (Mat 26,59–62)

Ak niekto poruší Mojžišov zákon, zomrie bez milosrdenstva na základe svedectva dvoch alebo troch svedkov. Uvážte, o čo hroznejší trest si zaslúži ten, čo pošliape Božieho Syna, zneváži krv zmluvy, ktorou bol posvätený, a potupí Ducha milosti. (Žid 10,28.29)

Hoci Židia boli v čase novozmluvných udalostí pod rímskou nadvládou, mali vo svojej právomoci záležitosti, ktoré boli špecifické pre ich zvyky a náboženstvo (pozri napr. Sk 18,15). Zákonodarným zborom zodpovedným za vydávanie židovských zákonov a ich dodržiavanie bola židovská veľrada – sanhedrin (Ján 11,47; Sk 5,27). Sanhedrin pozostával zo 71 mužov vybraných spomedzi kňazov, starších a rabinov a na jeho čele stál veľkňaz. Sanhedrin slúžil zároveň ako najvyšší súd. Do jeho kompetencií spadalo dohliadanie na židovské zvyky, tradície a zákony.

Židovské spoločenské zákony mali svoj základ v občianskom kódexe zjavenom v piatich Mojžišových knihách. Keďže Mojžiš bol autorom prvých piatich biblických kníh, tento zákon sa označuje aj ako Mojžišov zákon. Keď Boh tieto zákony Mojžišovi zjavil, predpokladal stav, kde On, Boh, bude stáť na čele svojho ľudu a národ bude uplatňovať Božie nariadenia. V čase, keď žil Ježiš, židovský národ bol podriadený rímskym zákonom. Napriek tomu mu však rímska vláda umožnila používať Mojžišov zákon na riešenie problémov súvisiacich s ich zvykmi. Práve v takýchto prípadoch bola úloha sanhedrinu nenahraditeľná.

Nová zmluva uvádza niekoľko príkladov uplatnenia Mojžišovho zákona. Všetky sa viazali na občianske záležitosti: od Židov sa ešte stále očakávalo, že budú platiť chrámovú daň pol šekela (Mat 17,24–27; 2Moj 30,13), rozvody sa ešte stále riadili podmienkami, ktoré stanovil Mojžiš (Mat 19,7; 5Moj 24,1–4), ľudia ešte stále dodržiavali nariadenia súvisiace s levirátnym manželstvom, kde sa vdova bez syna mala vydať za brata svojho manžela (Mat 22,24; 5Moj 25,5), chlapci boli ešte stále na ôsmy deň obrezávaní (Ján 7,23; 3Moj 12,3) a smilníci mali byť trestaní ukameňovaním (Ján 8,5; 5Moj 22,23.24).

- **Prečítaj si texty Mat 26,59–61; Žid 10,28 a 5Moj 17,2–6. Aké dôležité princípy v nich nachádzaš? Čo sa v nich dozvedáš o biblickom ponímaní spravodlivosti?**

Prečítaj si tiež niektoré z občianskych zákonov v piatich Mojžišových knihách. Niektoré z nich sa nám dnes zdajú prinajmenšom nezvyčajné (pozri napríklad 5Moj 21). Keď uvažuješ nad tým, kto je autorom týchto zákonov, má to vplyv na tvoju dôveru v Boha? Dôveruješ mu vo všetkom – zvlášť v tom, čomu nie celkom rozumieš?

**OSOBNÉ
ŠTUDIUM**

APLIKÁCIA

MOJŽIŠOVSKÉ ZÁKONY: OBRADY

Ak predložíš Hospodinovi pokrmovú obeť z prvých plodín, predlož rozdrvené mladé zrna z klasov na ohni pražených ako pokrmovú obeť zo svojich prvotín. Polej ju olejom a pridaj k nej kadidlo. To je pokrmová obeť. Kňaz nech spáli jej pripomienkovú časť z rozdrveného zrna a z oleja i so všetkým jej kadidlom ako ohňovú obeť Hospodinovi. (3Moj 2,14–16)

Ale ak mu nedochodí na dve hrdličky alebo dve holúbätá, nech prinesie za to, čo spáchal, desatinu efy jemnej múky ako obetný dar, obeť za hriech. Nenaleje na ňu oleja a nepridá k nej ani kadidla, lebo je to obeť za hriech. Potom nech ju prinesie kňazovi a kňaz vezme z nej za hrst ako pripomienkovú časť a spáli ju na oltári po ohňových obetiach patriacich Hospodinovi; to je obeť za hriech. Tak vykoná kňaz úkon zmierenia za jeho hriech, ktorý onen spáchal v niektorom z týchto prípadov, a tak dosiahne odpustenie. Zvyšok bude patriť kňazovi ako pokrmová obeť. (3Moj 5,11–13)

OSOBNÉ ŠTUDIUM

Okrem zákonov týkajúcich sa fungovania spoločnosti (občiansky zákonník) bol súčasťou Mojžišovho zákona aj takzvaný *ceremoniálny zákon*. Tento zákon sa sústreďoval na svätyniu a jej obrady, ktorých hlavným cieľom bolo učiť Izraelitov o pláne spasenia a nasmerovať ich na príchod Mesiáša. Prostredníctvom obradov vo svätyni sa uskutočňovalo *zmierenie*. Ceremoniálny zákon vlastne vysvetľoval obrady, ktoré boli predobrazom Ježišovho diela zmierenia za hriechy jeho ľudu (pozri napr. 2Moj 30,10–16; 3Moj 1,1–9; 2,14–16; 5,11–13; 3Moj 16).

„Obradný zákon vydal Kristus. Aj keď ho už nebolo treba zachovávať, apoštol pripomína Židom jeho skutočnú podobu a hodnotu a upozorňuje ich na jeho poslanie v pláne vykúpenia a na jeho vzťah ku Kristovmu dielu. Apoštol označil tento zákon za slávny, hodný svojho božského Tvorcu. Slávnostná služba vo svätyni symbolizovala významné pravdy zjavené neskorším pokoleniam... Takto sa v stáročiach temna a odpadnutia udržiavala v ľudských srdciach pri živote viera až do príchodu zaslúbeného Mesiáša.“ (PP 367; PP 270)

Ceremoniálny systém slúžil ako symbol budúcej reality – Ježišovho príchodu, jeho smrti a veľkňazskej služby. Keď dokonal svoju službu na zemi, ceremoniálny systém so svojimi obeťami, obradmi a slávnosťami už viac nebol potrebný (pozri Žid 9,9–12). A hoci sa dnes už neriadime obradným zákonom, jeho štúdium nám pomáha preniknúť hlbšie do podstaty plánu spasenia.

APLIKÁCIA

- Služba vo svätyni sa sústreďovala okolo obetovania zvierat. Tieto obete ukazovali na Ježiša. Aj dnes je dôležité si znova a znova uvedomiť, že naše spasenie sa mohlo stať skutočnosťou len vďaka Ježišovej smrti za nás. Prečo je dôležité si to pripomínať? Aký vplyv to má na tvoj život a tvoje vnímanie hriechu?

RABÍNSKE ZÁKONY

Raz v sobotu vošiel do domu ktoréhosi popredného farizeja, aby si zajedol, a oni ho pozorovali. A hľa, bol tam pred ním akýsi človek, chorý na vodnatieľku. Tu sa Ježiš obrátil k zákonníkom a farizejom so slovami: Je v sobotu dovolené uzdravovať, či nie? Oni však mlčali. Dotkol sa choreho, uzdravil ho a prepustil. I povedal im: Ak niekomu z vás spadne do studne syn alebo vól, vari ho nevytiahne hneď v sobotný deň? A oni neboli schopní mu na to odpovedať. (Luk 14,1–6)

Okrem Mojžišových zákonov boli v novozmluvnom období dôležité aj zákony a nariadenia rabínov. Rabíni boli akousi akademickou vetvou farizejov. Mali zodpovednosť za to, aby boli Mojžišove zákony chápané správne a aby ich ľudia brali vážne. Rabíni napočítali v Tóre (piatich Mojžišových knihách) 613 zákonov (vrátane 39, ktoré sa vzťahovali na sobotu). Práve tieto zákony tvorili základ pre ich nariadenia. Zákony Tóry tak boli postupne dopĺňané a vysvetľované ústnou tradíciou odvolávajúcou sa na výklady najvýznamnejších rabínov.

Súhrn židovského náboženského práva, ktoré tvorili biblické zákony a ich rabínsky výklad (neskôr pribudol aj *talmud*) sa nazýva *halacha* (chodiť, kráčať). Halacha mala ústnu podobu. Rabíni boli presvedčení, že ak sa ľudia budú držať ich učenia, budú *chodiť* po ceste, ktorá je vyznačená spomínanými 613 hlavnými biblickými zákonmi. Pôvodná ústna forma bola neskôr zaznamenaná a postupne dopĺňaná. Niektoré z výkladov z prvého storočia sa zachovali v komentároch známych ako *midraš*, kým iné boli zaznamenané v *mišne*, zbierke výrokov a poučiek židovských učencov. Mnoho veriacich Židov sa v priebehu storočí riadilo (a stále riadi) práve týmito zbierkami.

Hoci bol Ježiš veľakrát obvinený z porušovania soboty v súvislosti s jeho zázrakmi uzdravenia (pozri napr. Luk 14,1–6 a Ján 9), nikde v Starej zmluve sa nedočítame, že by bolo uzdravovanie v sobotu zakázané. To nám ukazuje na problémy, ktorým Ježiš čelil pri rozhovoroch s náboženskými vodcami. Hoci by sme aj dnes mohli byť v pokušení pozerat' sa na vtedajšie nepísané zákony s pohrdaním (najmä keď boli tak často zneužívané proti Ježišovi), problém nebol ani tak v samotných nariadeniach, ako skôr v duchu, s akým ich vodcovia vykladali a používali na útoky proti Ježišovi. Hoci sa často brali veľmi zákonnicky, nariadenia *halachy* mali silný duchovný základ a snažili sa vniesť duchovný rozmer do každodenného života – aj do tých najbežnejších ľudských činností.

- **Ako sa môžeme naučiť vnímať, že aj naše zdánlivo bezvýznamné rozhodnutia alebo činy ovplyvňujú našu náboženskú skúsenosť? Ako sa môžeme uistiť, že nerobíme podobné chyby ako náboženský vodcovia z prvého storočia, keď sa snažíme verne „kráčať po správnej ceste“?**

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

APLIKÁCIA

MORÁLNY ZÁKON

Tu k nemu ktosi prišiel a povedal: Učiteľ, čo dobré mám robiť, aby som mal večný život? Ježiš mu odpovedal: Čo sa ma pýtaš na dobro? Jeden je Dobrý! Ak však chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania. A ktoré?, opýtal sa ho. Ježiš mu povedal: Tieto: Nezapíjaš! Nescudzoložíš! Nepokradneš! Nevydáš krivé svedectvo! Cti svojho otca a svoju matku! A: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého! (Mat 19,16–19)

Nikomu nebudte nič dlžní, okrem toho, aby ste sa navzájom milovali, lebo kto miluje blížneho, naplnil zákon. Veď prikázania: Nescudzoložíš, nezabiješ, nepokradneš, nepožiadáš a ak je nejaké iné prikázanie, sú zhrnuté v tomto slove: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého. Láska blížnemu nerobí zle. Naplnením zákona je teda láska. (Rim 13,8–10)

OSOBNÉ ŠTUDIUM

Napriek tomu, aký výrazný vplyv mali rímske zákony, Mojžišov zákon a rabínske nariadenia na židovstvo v prvom storočí, mnoho ľudí, ktorí nasledovali židovské náboženstvo, žilo mimo územia vtedajšej Palestíny, dokonca mimo územia Rímskej ríše. Väčšina z týchto zákonov nehrala v ich živote žiadnu úlohu, niektoré len okrajovú. Ale každý, kto sa hlásil k židovskému náboženstvu, respektíve k nasledovaniu Boha Izraela, viac či menej nasledoval Desatoro.

Desatoro prinášalo Izraelitom etický systém, ktorý ich udržiaval a zaručoval ich prosperitu. Biblia používa na vyjadrenie tohto vzťahu metaforu *zmluvy*. *Zmluva* nie je jednostranný vzťah, nejde o diktát, nejde o Bohom nanútené požiadavky. *Zmluva* vyjadruje obojstranný vzťah, kde každá zo strán má svoje povinnosti voči druhej strane. Poslušnosť Izraela voči prikázaniam nebola ani tak otázkou podriadenia sa Božej vôli a autorite, ale skôr odpoveďou na Božiu lásku.

Desatoro bolo pre židovstvo prvého storočia dôležitejšie než všetky ostatné zákony. Dokonca aj farizeji, ktorí sa učili naspamäť všetkých 613 nariadení Mojžišovho zákona, uznávali dôležitosť Desatora. Oddiel *Mišny*, ktorý sa nazýva *Tamid* (5:1), obsahuje rabínsky príkaz dennodenne nahlas opakovať desať prikázaní. Dokonca aj Ježišov súčasník, filozof Filón z Alexandrie, snažiaci sa zosúladiť grécku a židovskú filozofiu, napísal celú knihu o centrálnom postavení Desatora medzi ostatnými biblickými zákonmi.

Aj pisatelia Novej zmluvy chápali dôležitosť Desatora pre Boží ľud. A hoci sa v niektorej z ďalších lekcií budeme venovať tomu, aký vzťah mal Ježiš k iným vtedy platným právnym systémom, hlavný dôraz bude na jeho vzťah k desiatim prikázaniam, ktoré sa často nazývajú aj *morálny zákon*.

APLIKÁCIA

- Prečítaj si texty Mat 19,16–19; Rim 13,8–10 a Jak 2,8–12. Čo hovoria o úlohe, ktorú Desatoro zohráva v živote Ježišových nasledovníkov? Akú úlohu má Desatoro v tvojom živote? V čom ovplyvňuje tvoje každodenné rozhodnutia a konanie? Keď sa riadiš Desatorom, čo je tvojou motiváciou? Cítiš sa ako zákonník alebo ako niekto, kto nasleduje Boží zákon ako odpoveď na Božiu lásku voči tebe? Prečo?

PODNETY NA ZAMYSLENIE

„Keby Adam neprestúpil Boží zákon, nikdy by nebol ustanovený obradný zákon. Posolstvo evanjelia bolo dané najprv Adamovi v prísľube, že potomok ženy rozšliape hadovi hlavu. Toto posolstvo bolo postupne odovzdávané po celé generácie cez Noacha, Abraháma a Mojžiša. Poznanie Božieho zákona a plán spasenia dostali Adam s Evou od samotného Krista. Starostlivo uchovávali dôležité zaslúbenie a ústne ho odovzdávali svojim deťom a deťom svojich detí. Takto sa zachovalo poznanie Božieho zákona.“ (1SM 230)

MYŠLIENKY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Dávno predtým, ako Mojžiš zaznamenal zákon, ktorým sa Izraeliti neskôr riadili, mali Egypt a Babylon svoje právne systémy riadenia spoločnosti, ktoré boli svojim obsahom v niektorých prípadoch podobné Božiemu zákonu. Dokonca aj ateistické spoločnosti majú zákony, ktoré chránia ľudí a ich majetok. Zákony sú často postavené na morálnych konceptoch – znamená to, že by mali ľudí viesť k tomu, aby sa nedopúšťali určitého zlého konania a naopak, povzbudzovať ich ku konaniu určitého dobra. Odkiaľ rôzne spoločnosti získali vedomie dobra a zla?
2. Ako koncept dobra a zla ovplyvňuje otázku Božej existencie? Ak by neexistoval Boh, kde by sa vzalo vedomie dobra a zla? Odkiaľ by mohlo toto vedomie pochádzať, ak nie od Boha?
3. O „zákon“ hovoríme v rôznych súvislostiach. Hovoríme o gravitačnom zákone, o zákone zachovania hmoty, o medzinárodných zákonoch, daňových zákonoch. Čo majú všetky tieto zákony spoločné? V čom sa odlišujú? Aké sú pravdepodobné dôsledky ich porušenia? Aké výhody plynú z rešpektovania týchto zákonov? Ako vám princípy fungovania zákonov môžu pomôcť lepšie pochopiť Desatoro a jeho vzťah k životu človeka?
4. Vráťte sa spoločne k lekcii na stredú a uvažujte nad tým, v čom by sme mali byť ako cirkev (a zbory) opatrní, aby sme neurobili rovnakú chybu ako niektorí náboženský vodcovia z prvého storočia tým, že budeme k Desatoru pridávať veci, ktoré v ňom nie sú, a tým nakladať na ostatných (aj na seba) povinnosti, ktoré od nás Boh nikdy neočakával?